

USTAWA O UBEZPIECZENIU SPOŁECZNYM Z TYTUŁU WYPADKÓW PRZY PRACY I CHORÓB ZAWODOWYCH

Komentarz

Daniel Eryk Lach, Sebastian Samol, Krzysztof Ślebzak

KOMENTARZE PRAKTYCZNE

Wolters Kluwer

USTAWA O UBEZPIECZENIU SPOŁECZNYM Z TYTUŁU WYPADKÓW PRZY PRACY I CHORÓB ZAWODOWYCH

Komentarz

Daniel Eryk Lach, Sebastian Samol, Krzysztof Ślebzak

KOMENTARZE PRAKTYCZNE

Stan prawny na 1 lutego 2024 r.
z uwzględnieniem zmian wchodzących w życie 1 kwietnia 2024 r.
(M.P. z 2024 r. poz. 162)

Wydawczyni
Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktorka prowadząca
Paulina Staniszevska-Chudzik

Opracowanie redakcyjne
Violet Design

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

Poszczególne artykuły skomentowali:
Daniel Eryk Lach – art. 1–2, 6–9, 23–23a, 27–33, 53–55
Sebastian Samol – art. 3–5, 10–19, 22, 34–37h, 56
Krzysztof Ślebzak – art. 20–21, 24–26, 38–52, 57–59

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2024

ISBN 978-83-8358-399-0

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. +48 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
Wstęp	17
Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych	19
Rozdział 1	
Przepisy ogólne	21
Art. 1. [Przedmiot ustawy]	21
Art. 2. [Definicje]	29
Art. 3. [Wypadek przy pracy]	45
Art. 3a. [Wypadek przy pracy w przypadku małżonka Prezydenta RP]	98
Art. 4. [Choroba zawodowa]	100
Art. 5. [Ustalenie okoliczności i przyczyn wypadku przy pracy]	102
Rozdział 2	
Rodzaje świadczeń z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, warunki nabywania prawa do świadczeń, zasady i tryb ich przyznawania, ustalania ich wysokości oraz zasady ich wypłaty	111
Art. 6. [Katalog świadczeń. Wyłączenia]	111
Art. 7. [Ustalanie prawa do świadczeń, podstawy wymiaru, wysokości, wypłata – odesłanie]	143

Art. 8.	[Zasiłek chorobowy]	164
Art. 9.	[Wysokość zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego]	166
Art. 10.	[Podmioty uprawnione do ustalenia prawa do zasiłków i świadczeń oraz do ich wypłaty]	183
Art. 11.	[Jednorazowe odszkodowanie]	185
Art. 12.	[Wysokość jednorazowego odszkodowania]	191
Art. 13.	[Członkowie rodziny zmarłego ubezpieczonego uprawnieni do jednorazowego odszkodowania]	197
Art. 14.	[Wysokość jednorazowego odszkodowania dla członków rodziny zmarłego ubezpieczonego]	204
Art. 15.	[Podmiot przyznający i ustalający wysokość jednorazowego odszkodowania]	209
Art. 16.	[Rola lekarza orzecznika i komisji lekarskiej]	211
Art. 17.	[Ustalenie prawa do renty]	213
Art. 18.	[Wysokość renty]	223
Art. 19.	[Dodatek dla sieroty zupełnej, dodatek pielęgnacyjny]	224
Art. 20.	[Waloryzacja świadczeń. Minimalna wysokość świadczeń]	226
Art. 21.	[Wyłączenie prawa do świadczeń]	228
Art. 22.	[Odmowa przyznania świadczeń]	248
Art. 23.	[Finansowanie świadczeń zdrowotnych ze środków funduszu wypadkowego]	250
Art. 23a.	(uchylony)	259

Rozdział 3

Zbieg prawa do świadczeń	260
Art. 24. [Zbieg prawa do świadczeń – zasiłek chorobowy, wyrównawczy, świadczenie rehabilitacyjne]	260
Art. 25. [Zbieg prawa do renty]	261
Art. 26. [Zbieg prawa do renty i emerytury]	262

Rozdział 4**Zasady różnicowania stopy procentowej składki
na ubezpieczenie wypadkowe z tytułu wypadków
przy pracy i chorób zawodowych w zależności**

od zagrożeń zawodowych i ich skutków	268
Art. 27. [Ustalanie stopy procentowej składki]	268
Art. 27a. [Stopa procentowa składki opłacana za małżonka Prezydenta RP]	276
Art. 28. [Zryczałtowana i indywidualizowana stopa procentowa składki]	277
Art. 29. [Grupa działalności płatnika]	284
Art. 30. [Kategorie ryzyka dla grup działalności]	292
Art. 31. [Wskaźnik korygujący i kategorie ryzyka]	299
Art. 32. [Informowanie płatnika o wysokości stopy procentowej składki]	310
Art. 33. [Ustalanie stopy procentowej składki w sytuacjach szczególnych]	316
Art. 34. [Ustalenie stopy procentowej składki w razie zaniżenia wysokości stopy procentowej; wezwanie do korekty informacji]	320
Art. 34a. [Ustalenie stopy procentowej składki na podstawie informacji przekazanej przez płatnika lub sporządzonej przez Zakład z urzędu]	323
Art. 35. [Kontrola u płatników składek]	324
Art. 36. [Podwyższenie wysokości składki]	326

Rozdział 5

Zasady finansowania prewencji wypadkowej	332
Art. 37. [Prewencja wypadkowa]	332
Art. 37a. [Wybór projektów objętych dofinansowaniem]	335
Art. 37b. [Wysokość dofinansowania]	336
Art. 37c. [Regulamin konkursu]	336
Art. 37d. [Płatnicy uprawnieni do udziału w konkursie]	338
Art. 37e. [Ocena wniosku o dofinansowanie projektu]	339
Art. 37f. [Odwołanie do Komisji Odwoławczej]	343

Art. 37g. [Stosowanie przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego]	345
Art. 37h. [Obowiązek zwrotu przyznanego dofinansowania]	346

Rozdział 6

Zmiany w przepisach obowiązujących oraz przepisy

przejściowe i końcowe	348
------------------------------------	-----

Art. 38. [Zmiana ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej]	348
Art. 39. [Zmiana ustawy – Kodeks pracy]	348
Art. 40. [Zmiana ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy]	349
Art. 41. [Zmiana ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu]	350
Art. 42. [Zmiana ustawy o wykonywaniu mandatu posła i senatora]	350
Art. 43. [Zmiana ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych]	351
Art. 44. [Zmiana ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych]	351
Art. 45. [Zmiana ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa]	352
Art. 46. [Wnioski o jednorazowe odszkodowanie, złożone przed wejściem w życie ustawy]	352
Art. 47. [Wnioski o jednorazowe odszkodowanie – działalność pozarolnicza i współpraca]	355
Art. 48. [Wysokość jednorazowego odszkodowania]	356
Art. 48a. [Wypadki funkcjonariuszy Służby Celnej]	356
Art. 49. [Świadczenia z tytułu wypadków w drodze do i z pracy, które nastąpiły przed wejściem w życie ustawy]	357
Art. 49a. [Świadczenia z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, które nastąpiły przed wejściem w życie ustawy]	358
Art. 50. [Renty przyznane na podstawie dotychczasowych przepisów]	361
Art. 51. [Zwiększenie jednorazowego odszkodowania]	363

Art. 52.	[Renta rodzinna i jednorazowe odszkodowania dla członków rodziny]	364
Art. 53.	[Pierwszy rok składkowy. Rezygnacja z ustalania indywidualnej kategorii ryzyka płatnika do roku 2006]	365
Art. 54.	[Minimalna stopa procentowa dla grup działalności (ustalana do dnia 31 marca 2007 r.)]	368
Art. 55.	[Wysokość jednorazowego odszkodowania]	368
Art. 56.	[Jednorazowe odszkodowanie FGŚP]	370
Art. 57.	[Odesłanie]	372
Art. 58.	[Odpowiednie stosowanie przepisów o świadczeniach pieniężnych w razie choroby i macierzyństwa oraz o emeryturach i rentach z FUS]	372
Art. 59.	[Utrzymanie w mocy aktów wykonawczych]	374
Art. 60.	[Początek stosowania wybranych przepisów]	374
Art. 61.	[Przepis derogacyjny]	375
Art. 62.	[Wejście w życie ustawy]	375
Literatura		377

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2023 r. poz. 1610 ze zm.)
- k.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2024 r. poz. 17)
- k.p. – ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2023 r. poz. 1465)
- k.p.a. – ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 775 ze zm.)
- k.p.c. – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.)
- k.p.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 37)
- k.s.h. – ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2024 r. poz. 18)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- o.p. – ustawa z 29.08.1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2023 r. poz. 2383 ze zm.)
- pr. ośw. – ustawa z 14.12.2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2023 r. poz. 900 ze zm.)
- pr. przeds. – ustawa z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2023 r. poz. 221 ze zm.)

- r.b.h.p.h. – rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z 5.08.2005 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy pracach związanych z narażeniem na hałas i drgania mechaniczne (Dz.U. Nr 157, poz. 1381)
- r.o.b.h.p. – rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 26.09.1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz.U. z 2003 r. Nr 169, poz. 1650 ze zm.)
- r.o.s.o. – rozporządzenie Ministra Zdrowia z 27.09.2023 r. w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 2077)
- r.s.u.s. – rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29.11.2002 r. w sprawie różnicowania stopy procentowej składki na ubezpieczenie społeczne z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych w zależności od zagrożeń zawodowych i ich skutków (Dz.U. z 2022 r. poz. 740)
- u.e.r.f.u.s. – ustawa z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1251 ze zm.)
- u.s.p. – ustawa z 29.06.1995 r. o statystyce publicznej (Dz.U. z 2023 r. poz. 773)
- u.s.u.s. – ustawa z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1230 ze zm.)
- u.ś.o.z. – ustawa z 27.08.2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 2561 ze zm.)
- u.ś.p.ch. – ustawa z 25.06.1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. z 2023 r. poz. 2780)
- u.ś.w.p. – ustawa z 12.06.1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144; nie obowiązuje)
- u.u.s.w.p. – ustawa z 30.10.2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. z 2022 r. poz. 2189)

u.w.t.	– ustawa z 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2023 r. poz. 2151)
IV kadencja, druk sejm. nr 586	– Rządowy projekt ustawy o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych z 12.06.2002 r., IV kadencja, druk sejm. nr 586
VI kadencja, druk sejm. nr 3753	– Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw z 6.08.2019 r., VI kadencja, druk sejm. nr 3753
IX kadencja, druk sejm. nr 1188	– Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw z 11.05.2021 r., IX kadencja, druk sejm. nr 1188

Sądy, instytucje, rejestry

CEIDG	– Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej
CIOP	– Centralny Instytut Ochrony Pracy
FUS	– Fundusz Ubezpieczeń Społecznych
KSAP	– Krajowa Szkoła Administracji Publicznej
NFZ	– Narodowy Fundusz Zdrowia
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
OFE	– otwarty fundusz emerytalny
PIP	– Państwowa Inspekcja Pracy
PKD	– Polska Klasyfikacja Działalności
REGON	– Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej
SA	– sąd apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
TK	– Trybunał Konstytucyjny
TUS	– Trybunał Ubezpieczeń Społecznych
WSA	– wojewódzki sąd administracyjny
ZUS	– Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Publikatory, czasopisma, systemy informacji prawnej

Apel.-W-wa	– Apelacja Warszawa
Biul. SAKa	– biuletyn Sądu Apelacyjnego w Katowicach
Biul. SN	– Biuletyn Sądu Najwyższego
Legalis	– system informacji prawnej wydawnictwa C.H. Beck
LEX	– system informacji prawnej wydawnictwa Wolters Kluwer
M. Praw.	– Monitor Prawniczy
M.P.Pr.	– Monitor Prawa Pracy
OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAB	– Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Białymstoku
OSAŁ	– Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Łodzi
OSNAP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Pracy
OSNAPiUS	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNCP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywilna i Pracy
OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSNP-wkł.	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych – wkładka
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPika	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, Seria A
PiP	– Państwo i Prawo
PiZS	– Praca i Zabezpieczenie Społeczne
POP	– Przegląd Orzecznictwa Podatkowego
PPiPS	– Prawo Pracy i Prawo Socjalne
Pr. Pracy	– Prawo Pracy
Prok. i Pr.-wkł.	– Prokuratura i Prawo – wkładka
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SP	– Służba Pracownicza

St.Pr.-Ek.	– Studia Prawno-Ekonomiczne
SZPPiPS	– Studia z Zakresu Prawa Pracy i Polityki Społecznej
Wok.	– Wokanda
Zb. Orz. TUS	– Zbiór Orzeczeń Trybunału Ubezpieczeń Społecznych

Inne

BHP	– bezpieczeństwo i higiena pracy
-----	----------------------------------

WSTĘP

Prezentowany komentarz w sposób kompleksowy omawia problematykę wypadków przy pracy i chorób zawodowych oraz świadczeń przysługujących ubezpieczonym w związku z zaistniałym wypadkiem bądź chorobą zawodową. W publikacji szczegółowo zaprezentowano m.in. pojęcie wypadku przy pracy, mechanizm przyznawania świadczeń z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, zbieg praw do świadczeń objętych komentowaną ustawą oraz zasady różnicowania stopy procentowej składki na ubezpieczenie wypadkowe.

Autorzy podjęli próbę szerokiej analizy poglądów przedstawicieli doktryny, jak również orzecznictwa związanego z zagadnieniami komentowanej ustawy. W komentarzu zaprezentowano rozbieżne poglądy w piśmiennictwie i judykaturze, a także zaproponowano pożądane sposoby ich rozwiązania. W swoich rozważaniach dotyczących komentowanych przepisów autorzy posilkowali się adekwatnym orzecznictwem Sądu Najwyższego i sądów powszechnych.

Publikacja uwzględnia zmiany legislacyjne, w szczególności obejmujące aktualne definicje pojęć stosowanych przez ustawodawcę oraz aktualny katalog zdarzeń uznawanych przez ustawodawcę za wypadek przy pracy oraz chorobę zawodową. Omówiono zmiany wprowadzone m.in. ustawą z 27.10.2017 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. poz. 2179), ustawą z 3.07.2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. poz. 1669 ze zm.), ustawą z 24.06.2021 r.

o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1621 ze zm.) oraz ustawą z 17.09.2021 r. o zmianie ustawy o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1834).

Autorzy

USTAWA

z dnia 30 października 2002 r.

o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych

(Dz.U. z 2022 r. poz. 2189; zm.: M.P. z 2023 r. poz. 252; z 2024 r. poz. 162)

ROZDZIAŁ 1

Przepisy ogólne

Art. 1. [Przedmiot ustawy]

Ustawa określa:

- 1) rodzaje świadczeń z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych oraz warunki nabywania prawa do tych świadczeń;
- 2) zasady i tryb przyznawania świadczeń, ustalania ich wysokości oraz zasady ich wypłaty;
- 3) zasady różnicowania stopy procentowej składki na ubezpieczenie społeczne z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych w zależności od zagrożeń zawodowych i ich skutków;
- 4) zasady finansowania prewencji wypadkowej.

1. Ubezpieczenie wypadkowe jako ubezpieczenie społeczne

Omawiając ustawę z 30.10.2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. z 2022 r. poz. 2189), nazywaną też ustawą wypadkową, należy w pierwszej kolejności zwrócić uwagę, że reforma ubezpieczenia wypadkowego, zapowiedziana już w ustawie z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1230 ze zm.), tzw. ustawie systemowej, wprowadzona została dopiero od dnia 1.01.2003 r., a zatem z czteroletnim opóźnieniem

w stosunku do pozostałych gałęzi ubezpieczenia społecznego (emerytalnego, rentowego i chorobowego).

Komentowana ustawa uchyliła ustawę z 12.06.1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144), która, normując świadczenia przysługujące poszkodowanym zarówno – w ramach ochrony pierwotnej – od pracodawcy (jednorazowe odszkodowanie, świadczenie wyrównawcze, odszkodowanie za przedmioty osobistego użytku oraz przedmioty niezbędne do wykonywania pracy uszkodzone lub utracone w wyniku wypadku przy pracy), jak i – w ramach ochrony wtórnej; ubezpieczeniowej – od ZUS (renty inwalidzkie i rodzinne) była w istocie rzeczy aktem przynależnym zarówno do prawa pracy, jak i prawa ubezpieczeń społecznych. W konsekwencji w odniesieniu do kompensowania skutków ziszczenia się ryzyk społecznych: wypadku przy pracy lub choroby zawodowej zaistniała kluczowa zmiana polegająca na rezygnacji z podziału świadczeń wypadkowych na świadczenia przysługujące od pracodawcy i z ubezpieczenia społecznego, czyli od ZUS. W efekcie świadczenia wypadkowe mają w zasadzie jednolity charakter i przysługują ubezpieczonym, którzy doznali szkód na osobie, a w płaszczyźnie świadczeniowej zrównano pozycje pracodawców i innych płatników składek na ubezpieczenie społeczne, przerzucając obowiązek świadczenia na instytucję ubezpieczeń społecznych (por. T. Bińczycka-Majewska, *Charakterystyka i zakres świadczeń w systemie ubezpieczenia z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych*, PiZS 2003/5, s. 15–16; Ł. Prasolek [w:] *Spółeczne ubezpieczenie chorobowe i wypadkowe. Komentarz*, red. M. Gersdorf, B. Gudowska, Warszawa 2012, s. 24).

Uznanie świadczeń z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych za świadczenia ubezpieczeniowe pociąga za sobą określone konsekwencje. Przede wszystkim źródłem ich finansowania są składki tworzące fundusz wypadkowy, wyodrębniony w ramach Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Z tego powodu odpowiednio znowelizowano przepisy Kodeksu pracy, wprowadzając art. 237¹ § 1 k.p., zgodnie z którym pracownikowi, który uległ wypadkowi przy pracy lub zachorował na chorobę zawodową, przysługują świadczenia z ubezpieczenia społecznego,

określone w odrębnych przepisach. W tym kontekście Sąd Najwyższy uznał, że ubezpieczeniowy charakter świadczeń z tytułu ubezpieczenia wypadkowego daje podstawę do stwierdzenia, że w aktualnym stanie prawnym roszczenie o jednorazowe odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej nie podlega przedawnieniu. Komentowana ustawa nie zawiera żadnej szczególnej regulacji w tym względzie, brak też podstaw do stosowania przepisów Kodeksu pracy o przedawnieniu, przewidujących, że roszczenia ze stosunku pracy ulegają przedawnieniu z upływem trzech lat od dnia, w którym stały się wymagalne (por. wyrok SN z 8.08.2007 r., II UK 23/07, OSNP 2008/19–20, poz. 296).

W doktrynie i orzecznictwie zwrócono ponadto uwagę na znaczne poszerzenie zakresu podmiotowego nowej ustawy w stosunku do wcześniejszej regulacji, ograniczonej w istocie do pracowników. Komentowaną ustawę cechuje bowiem całościowy, kompleksowy charakter, wyrażający się głównie ustanowieniem wspólnych regulacji właściwie dla wszystkich – z wyłączeniem rolników – ubezpieczonych, a więc już nie tylko pracowników, zaś wszyscy nią objęci traktowani są w podobny sposób. Nie ma różnicuje ona także sytuacji prawnej pracowników uspołecznionych i nieuspołecznionych pracodawców, gdyż ta dyferencjacja została słusznie zarzucona (por. wyrok SN z 8.08.2007 r., II UK 23/07, OSNP 2008/19–20, poz. 296; por. także W. Sanetra, *O założeniach nowego systemu świadczeń z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych*, PiZS 2003/3, s. 2 i n.; T. Bińczycka-Majewska, *Charakterystyka...*, s. 15–16).

2. Świadczenia z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych

Zgodnie z przepisem art. 1 u.u.s.w.p. ustawa określa przede wszystkim rodzaje świadczeń z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. Katalog tych świadczeń został ujednolicony. Jak już wyżej wskazano, zrezygnowano z podziału na świadczenia przysługujące od pracodawcy i od ZUS, a także z różnicowania charakteru pracodawców (uspołecznione i nieuspołecznione zakłady pracy).

Świadczenia te obejmują:

- 1) zasiłek chorobowy – dla ubezpieczonego, którego niezdolność do pracy spowodowana została wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową;
- 2) świadczenie rehabilitacyjne – dla ubezpieczonego, który po wyczerpaniu zasiłku chorobowego jest nadal niezdolny do pracy, a dalsze leczenie lub rehabilitacja lecznicza rokują odzyskanie zdolności do pracy;
- 3) zasiłek wyrównawczy – dla ubezpieczonego będącego pracownikiem, którego wynagrodzenie uległo obniżeniu wskutek stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu;
- 4) jednorazowe odszkodowanie – dla ubezpieczonego, który doznał stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu;
- 5) jednorazowe odszkodowanie – dla członków rodziny zmarłego ubezpieczonego lub rencisty;
- 6) rentę z tytułu niezdolności do pracy – dla ubezpieczonego, który stał się niezdolny do pracy wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej;
- 7) rentę szkoleniową – dla ubezpieczonego, w stosunku do którego orzeczono celowość przekwalifikowania zawodowego ze względu na niezdolność do pracy w dotychczasowym zawodzie spowodowaną wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową;
- 8) rentę rodzinną – dla członków rodziny zmarłego ubezpieczonego lub rencisty uprawnionego do renty z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej;
- 9) dodatek do renty rodzinnej – dla sieroty zupełnej;
- 10) dodatek pielęgnacyjny;
- 11) pokrycie kosztów leczenia z zakresu stomatologii i szczepień ochronnych oraz zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne w zakresie określonym ustawą.

Można zauważyć, że – poza świadczeniami tożsamymi z tymi przewidzianymi w ubezpieczeniu chorobowym (pkt 1–3) i rentowym (pkt 6–10) – ustawa przewiduje także świadczenia swoiste. Należą do nich przede wszystkim jednorazowe odszkodowania; zarówno dla ubezpieczonego, który doznał stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu, jak i dla

członków rodziny zmarłego ubezpieczonego lub rencisty (por. W. Witoszko, *Jednorazowe odszkodowanie z ubezpieczenia wypadkowego*, Warszawa 2011). Jako *novum*, wynikające z dokonanej w 1999 r. przebudowy nie tylko systemu ubezpieczeń społecznych, ale także systemu opieki zdrowotnej, dostrzec trzeba wprowadzenie zupełnie nowego świadczenia wypadkowego, polegającego na pokryciu kosztów leczenia z zakresu stomatologii i szczepień ochronnych oraz zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne w zakresie określonym ustawą.

Na tym tle należy zgodzić się z poglądem W. Sanetry, który wskazał, że katalog świadczeń wypadkowych został przebudowany i nastąpiła zmiana zasad wypłacania odszkodowania za przedmioty uszkodzone lub utracone w związku z wypadkiem przy pracy (por. W. Sanetra, *O założeniach...*, s. 2 i n.). Dla porządku dostrzec jednak trzeba, że w literaturze przedmiotu dominują głosy, zgodnie z którymi rodzaj i charakter świadczeń w ustawie wypadkowej w kontekście wcześniejszej regulacji ustawy z 12.06.1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych nie został istotnie zmieniony (por. J. Jończyk, *Ubezpieczenia wypadkowe*, PiP 2003/6, s. 11 oraz T. Bińczycka-Majewska, *Charakterystyka...*, s. 21; Ł. Prasolek [w:] *Spółeczne...*, s. 25).

3. Zasady i tryb przyznawania świadczeń, ustalania ich wysokości oraz zasady ich wypłaty

Komentowana ustawa reguluje także warunki nabywania prawa do świadczeń z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. Szczegóły omówione zostaną w komentarzu do art. 6 i n. u.u.s.w.p. Ponadto ustawa reguluje zasady i tryb przyznawania świadczeń, ustalania ich wysokości oraz zasady ich wypłaty, przy czym, zgodnie z art. 7 u.u.s.w.p., przy ustalaniu prawa do zasiłku chorobowego, świadczenia rehabilitacyjnego oraz zasiłku wyrównawczego, podstawy wymiaru i ich wysokości, a także przy ich wypłacie, stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z 25.06.1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. z 2023 r. poz. 2780), tzw. ustawy zasiłkowej, z uwzględnieniem przepisów komentowanej ustawy.

W tym kontekście należy aprobująco przywołać spostrzeżenie J. Jończyka, który zauważył, że użyte w ustawie sformułowanie „świadczenia z tytułu wypadków przy pracy” zawiera mylący skrót myślowy: to przecież nie sam wypadek uzasadnia roszczenia o takie świadczenia; są to świadczenia ubezpieczeniowe, których przyznanie wymaga spełnienia określonych ustawowo przesłanek (J. Jończyk, *Ubezpieczenia...*, s. 11). Ubezpieczonym ryzykiem jest bowiem – spowodowana wypadkiem lub chorobą zawodową – krótko- lub długookresowa niezdolność do pracy skutkująca utratą zarobku, względnie jego obniżeniem ze względu na stały lub długotrwały uszczerbek na zdrowiu, utrata środków utrzymania ze względu na śmierć ubezpieczonego – żywiciela lub konieczność poniesienia kosztów leczenia z zakresu stomatologii i szczipień ochronnych oraz zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne.

Na tym tle należy zauważyć, że regulując zasady i tryb przyznawania świadczeń, ustawa przewiduje również okoliczności, których wystąpienie po stronie ubezpieczonego pozbawia go prawa do świadczeń z tytułu ubezpieczenia wypadkowego. Artykuł 21 u.u.s.w.p. wiąże ten skutek z udowodnionym naruszeniem przez ubezpieczonego przepisów dotyczących ochrony życia i zdrowia, spowodowanym przez niego umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa, a także z sytuacją, w której ubezpieczony przyczynił się w znacznym stopniu do spowodowania wypadku, będąc w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środków odurzających lub substancji psychotropowych. W. Sanetra zauważał, że regulacja ta również wyraża prewencyjną funkcję systemu ubezpieczenia wypadkowego, gdyż skłaniać ma ubezpieczonych do wykazywania odpowiedniej przeczności przy wykonywaniu pracy (W. Sanetra, *O założeniach...*, s. 2 i n.). Można w tym kontekście wskazać także na dyskusyjną w doktrynie kwestię, na ile ubezpieczenia społeczne mogą służyć celom represyjnym i wychowawczo-dyscyplinującym (por. I. Jędrasik-Jankowska, *Wpływ winy poszkodowanego na prawo do świadczeń z ubezpieczenia społecznego*, PiP 1970/1, s. 119; I. Jędrasik-Jankowska, *Pozbawienie prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego*, PiZS 1986/5–6, s. 31–32; T. Bińczycka-Majewska, *Uwagi o winie w prawie ubezpieczenia społecznego* [w:] *Problemy prawa pracy i polityki społecznej*, Łódź 1993, s. 217–219; w kontekście losowości ryzyk socjalnych oraz celu i funkcji regulacji prawnej w zakresie zabezpieczenia

społecznego – D.E. Lach, *Zasada równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej*, Warszawa 2011, s. 218–225).

4. Różnicowanie stopy procentowej składki na ubezpieczenie społeczne z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych i prewencja wypadkowa

Komentowana ustawa zawiera także przepisy regulujące różnicowanie stopy procentowej składki na ubezpieczenie społeczne z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych w zależności od zagrożeń zawodowych i ich skutków, a także zasady finansowania prewencji wypadkowej (szerzej na ten temat w komentarzu do art. 27 i n. oraz 37 u.u.s.w.p.).

Podkreślenia wymaga, że zasada różnicowania składki na ubezpieczenie wypadkowe nie jest rozwiązaniem nowym, przewidywała je choćby ustawa z 28.03.1933 r. o ubezpieczeniu społecznym (Dz.U. Nr 51, poz. 396 ze zm.; nie obowiązuje), czyli tzw. ustawa scaleniowa (zob. komentarz do art. 221 u.u.s.w.p.), a jego przywrócenie w nowych realiach społeczno-gospodarczych było postulowane w piśmiennictwie jeszcze w latach 90. XX w. (por. W. Koczur, *Działalność prewencyjna w pracowniczym ubezpieczeniu społecznym*, „Polityka Społeczna” 1991/11–12, s. 12–14; H. Wierzińska, *Problematyka prawna zapobiegania występowaniu ryzyk ubezpieczeniowych* [w:] *Problemy prawa ubezpieczeń społecznych*, red. B. Wagner, Kraków 1996, s. 105 i n., inna literatura por. Ł. Prasolek [w:] *Społeczne...*, s. 26).

Za Sądem Najwyższym należy przyjąć, że przepisy określające wysokość stopy procentowej składki na ubezpieczenie wypadkowe, uwzględniające ryzyko zagrożeń ustalone dla grupy działalności, do której należy płatnik składek ze względu na rodzaj wykonywanej działalności, na podstawie wskaźników częstości: poszkodowanych w wypadkach przy pracy ogółem, poszkodowanych w wypadkach przy pracy śmiertelnych i ciężkich, stwierdzonych chorobach zawodowych, zatrudnionych w warunkach zagrożenia (art. 30 u.u.s.w.p.), korygowane indywidualnie ustalonym wskaźnikiem częstości tych zdarzeń i okoliczności wykazanych w informacjach ZUS IWA za trzy kolejne, ostatnie lata kalendarzowe – dla pracodawców

zatrudniających co najmniej 10 pracowników (art. 31 u.u.s.w.p.), służą w istocie realizacji zasady ekwiwalentności pomiędzy rozmiarem wkładów i świadczeń. Sąd podkreślił przy tym, że ryzyko wystąpienia zdarzeń prowadzących do wypłaty świadczeń z ubezpieczenia wypadkowego (uszczipienia funduszu wypadkowego) zostało przez ustawodawcę powiązane z częstotliwością występowania wypadków przy pracy i chorób zawodowych w danej grupie działalności (PKD) i u danego płatnika, a nie z naruszeniem przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (por. wyroki SN: z 4.06.2013 r., I UK 526/12, LEX nr 1324607 i z 24.09.2015 r., II UK 288/14, LEX nr 1929084).

W. Sanetra podkreślał, że wprowadzenie różnicowania stopy procentowej składki na ubezpieczenie wypadkowe stanowi wyraz zmienionego podejścia do kwestii prewencyjnego oddziaływania systemu świadczeń. Ponieważ ma on charakter ubezpieczeniowy, a świadczenia wypłacane są przez ZUS, zatem jedyną możliwością wpływania na podejmowanie przez podmioty zatrudniające ubezpieczonych (płatników składek) działań ograniczających ryzyko występowania wypadków przy pracy i chorób zawodowych jest różnicowanie składki w zależności od występujących u nich zagrożeń zawodowych oraz ich skutków (por. W. Sanetra, *O założeniach...*, s. 4). Zgadzając się co do zasady z tym stwierdzeniem, dostrzec jednak zarazem należy wątpliwości formułowane przez J. Jończyka, a wiążące się z okolicznością, że ubezpieczeniem wypadkowym nie zarządza samorządna instytucja ubezpieczeniowa, ale ZUS, skoncentrowany na wypłacie schematycznych świadczeń, a nie organizacji prewencji w ubezpieczeniu wypadkowym (por. J. Jończyk, *Prawo zabezpieczenia społeczne*, Kraków 2003, s. 227).

W tym kontekście można także przywołać wypowiedź T. Wyki, która zauważyła, że przyjęty w ustawie sposób zróżnicowania składki wypadkowej będzie oddziałował głównie na dużych pracodawców, a wobec małych zakładów pracy nie będzie to wystarczająco motywujący czynnik (por. T. Wyka, *Ochrona zdrowia i życia pracownika jako element treści stosunku pracy*, Warszawa 2003, s. 60). Wydaje się jednak, że praktyka może być – w skrajnych przypadkach – wręcz odwrotna. W przypadku dużych pracodawców zmiana indywidualnej kategorii ryzyka, zależna od liczby

poszkodowanych w wypadkach, może oznaczać na tyle znaczącą podwyżkę kosztów składki wypadkowej, że mogą być podejmowane próby zamienienia sprawy pod dywan i ukrywania (przy współpracy z poszkodowanym lub bez niej) zaistniałych wypadków przy pracy.

5. Czasowy zakres stosowania ustawy

Należy też zauważyć, co zostanie szerzej omówione w części komentarza poświęconej przepisom przejściowym, że zgodnie z art. 49a ust. 1 u.u.s.w.p. ustawa znajduje zastosowanie do spraw o świadczenia z tytułu wypadków przy pracy, które nastąpiły, poczynając od dnia 1.01.2003 r., przy czym dotyczy to także świadczeń z tytułu chorób zawodowych, jeżeli uszczerbek na zdrowiu spowodowany taką chorobą został stwierdzony po dniu 31.12.2002 r. Do spraw o świadczenia z tytułu wypadków, które nastąpiły przed dniem 1.01.2003 r., oraz z tytułu uszczerbku na zdrowiu spowodowanego chorobą zawodową, a stwierdzonego przed tą datą, stosuje się przepisy obowiązujące w dniu, w którym nastąpił wypadek lub w którym stwierdzono uszczerbek na zdrowiu spowodowany chorobą zawodową.

Art. 2. [Definicje]

Użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) „fundusz wypadkowy” – fundusz wyodrębniony w ramach Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, o którym mowa w przepisach ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1009, 1079, 1115, 1265 i 1933), zwanych dalej „przepisami o systemie ubezpieczeń społecznych”;
- 2) „lekarz orzecznik” – lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych;
- 2a) „komisja lekarska” – komisję lekarską Zakładu Ubezpieczeń Społecznych;
- 3) „okres ubezpieczenia wypadkowego” – okres podlegania ubezpieczeniu wypadkowemu, a także okres podlegania ubezpieczeniu społecznemu lub zaopatrzeniu emerytalnemu przed dniem 1 stycznia 1999 r.;

- 4) „płatnik składek” – płatnika składek na ubezpieczenie wypadkowe w rozumieniu przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych;
- 4a) „projekt” – działania inwestycyjne lub inwestycyjno-doradcze skierowane na utrzymanie zdolności do pracy przez cały okres aktywności zawodowej, o określonej przez płatnika składek wartości, prowadzone w ustalonych ramach czasowych;
- 5) „przeciętne wynagrodzenie” – przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej w poprzednim roku, ogłaszane do celów emerytalnych w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, stosowane poczynając od drugiego kwartału każdego roku przez okres jednego roku;
- 6) „ustawa o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia chorobowego” – ustawę z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz. U. z 2022 r. poz. 1732);
- 7) „ustawa o emeryturach i rentach z FUS” – ustawę z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 504 i 1504);
- 8) „rok składkowy” – okres obowiązywania stopy procentowej składek na ubezpieczenie wypadkowe należnych za okres od dnia 1 kwietnia danego roku do dnia 31 marca następnego roku;
- 9) „rejestr REGON” – krajowy rejestr urzędowy podmiotów gospodarki narodowej;
- 10) „rodzaj działalności według PKD” – rodzaj przeważającej działalności zakodowanej według Polskiej Klasyfikacji Działalności w rejestrze REGON, z zastrzeżeniem art. 29 ust. 3;
- 11) „ubezpieczony” – osobę fizyczną podlegającą ubezpieczeniu wypadkowemu, a także osobę, która przed dniem 1 stycznia 1999 r. podlegała ubezpieczeniu społecznemu lub zaopatrzeniu emerytalnemu, z wyłączeniem osób podlegających ubezpieczeniu społecznemu rolników;
- 12) „ubezpieczenie wypadkowe” – ubezpieczenie społeczne z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych w rozumieniu przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych;

- 13) „uraz” – uszkodzenie tkanek ciała lub narządów człowieka wskutek działania czynnika zewnętrznego;
- 14) „Zakład” – Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

1. Fundusz wypadkowy

Artykuł 2 u.u.s.w.p. pełni rolę „słowniczka”, definiując na użytek ustawy kilkanaście pojęć. Pierwszym z nich jest „fundusz wypadkowy”. Ustawa odwołuje się tu do przepisów ustawy z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1230 ze zm.), tzw. ustawy systemowej. Zgodnie z art. 55 u.s.u.s. w ramach FUS wyodrębnia się fundusze: emerytalny, rentowy, chorobowy oraz wypadkowy. Z funduszu wypadkowego finansowane są świadczenia określone w przepisach komentowanej ustawy, a także koszty prewencji wypadkowej (art. 55 ust. 1 pkt 4 u.s.u.s.).

Warto zauważyć, że pierwotnie ustawa systemowa przewidywała obowiązek utworzenia funduszu rezerwowego dla ubezpieczenia wypadkowego ze środków pozostających w dniu 31 grudnia każdego roku na rachunku funduszu wypadkowego, pomniejszonych o kwoty niezbędne do zapewnienia wypłat świadczeń przypadających na pierwszy miesiąc kolejnego roku. Środki funduszu rezerwowego mogły być wykorzystane jedynie na uzupełnienie niedoborów funduszu wypadkowego (art. 55 ust. 1 pkt 5 u.s.u.s.). Przepis ten jednak został, z dniem 18.09.2021 r., uchylony przez art. 1 pkt 20 ustawy z 24.06.2021 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1621). Likwidację funduszy rezerwowych (w tym wypadkowego) uzasadniono ciągłym niedoborem środków w FUS i koniecznością dotowania tego funduszu z budżetu państwa w celu zapewnienia środków na wypłatę świadczeń. W konsekwencji uznano, że przepisy dotyczące obowiązku tworzenia funduszy rezerwowych nie są w istocie możliwe do zrealizowania przez ZUS. W uzasadnieniu projektu noweli wskazano: „Na koniec roku może się okazać, że dotacja z budżetu państwa jest głównym źródłem środków pozostających na dzień 31 grudnia na rachunku FUS i jednocześnie zachodzi przesłanka utworzenia funduszu rezerwowego, co doprowadziłoby do sytuacji, że fundusz rezerwowy utworzono by z dotacji z budżetu państwa. W związku z powyższym racjonalnym rozwiązaniem

w tej sytuacji jest likwidacja przepisów nakładających na ZUS ten obowiązek, jako przepisów martwych i nie znajdujących uzasadnienia w obecnej sytuacji finansowej FUS” (IX kadencja, druk sejm. nr 1188, uzasadnienie, s. 16).

2. Lekarz orzecznik i komisje lekarskie

Lekarze orzecznicy i komisje lekarskie Zakładu Ubezpieczeń Społecznych odgrywają istotną rolę w systemie ubezpieczeń społecznych. Ich zadaniem jest bowiem orzekanie odnośnie do okoliczności mających znaczenie dla stwierdzenia ziszczenia się wybranych ryzyk socjalnych.

Zgodnie z art. 16 u.u.s.w.p. lekarz orzecznik lub komisja lekarska ustala stały lub długotrwały uszczerbek na zdrowiu oraz jego związek z wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową. W przypadku ustalania prawa do świadczeń, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2 i 5–8 u.u.s.w.p. (tj. świadczenia rehabilitacyjnego, jednorazowego odszkodowania dla członków rodziny zmarłego ubezpieczonego lub rencisty; renty z tytułu niezdolności do pracy; renty szkoleniowej; renty rodzinnej), lekarz orzecznik lub komisja lekarska ustala również niezdolność do pracy oraz jej związek z wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową, a także związek śmierci ubezpieczonego lub rencisty z takim wypadkiem lub chorobą.

Zgodnie z art. 16 ust. 2 u.u.s.w.p. przy ustalaniu stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu oraz jego związku z wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1251 ze zm.) dotyczące trybu orzekania o niezdolności do pracy. W tym kontekście wskazać należy, że ustawa o emeryturach i rentach z FUS reguluje zagadnienia oceniania niezdolności do pracy, jej stopnia oraz ustalania daty powstania niezdolności do pracy, trwałości lub przewidywanego okresu niezdolności do pracy, związku przyczynowego niezdolności do pracy lub śmierci z określonymi okolicznościami, trwałości lub przewidywanego okresu niezdolności do samodzielnej egzystencji, wreszcie celowości przekwalifikowania zawodowego. Zgodnie z art. 14 u.e.r.f.u.s. zadania te wykonuje lekarz orzecznik

Zakładu. Na podstawie art. 14 ust. 2a u.e.r.f.u.s. osobie zainteresowanej przysługuje sprzeciw od orzeczenia lekarza orzecznika do komisji lekarskiej Zakładu w ciągu 14 dni od dnia doręczenia tego orzeczenia. Komisja lekarska, rozpatrując sprzeciw lub zarzut wadliwości, dokonuje oceny niezdolności do pracy i jej stopnia oraz ustalenia okoliczności, o których mowa w art. 14 ust. 1 u.e.r.f.u.s.

Orzeczenie lekarza orzecznika, od którego nie wniesiono sprzeciwu lub co do którego nie zgłoszono zarzutu wadliwości, albo orzeczenie komisji lekarskiej stanowi dla organu rentowego podstawę do wydania decyzji w sprawie świadczeń przewidzianych w ustawie, do których prawo jest uzależnione od stwierdzenia niezdolności do pracy oraz niezdolności do samodzielnej egzystencji (art. 14 ust. 3 u.e.r.f.u.s.).

Szczegółowe zasady i tryb, a także organizację orzekania o niezdolności do pracy przez lekarzy orzeczników i komisje lekarskie, jak również zasady sprawowania nadzoru nad jego wykonywaniem oraz szczególne kwalifikacje zawodowe wymagane od lekarzy orzeczników i lekarzy wchodzących w skład komisji lekarskich określa rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z 14.12.2004 r. w sprawie orzekania o niezdolności do pracy (Dz.U. Nr 273, poz. 2711 ze zm.).

3. Płatnik składek

Pojęcie płatnika składek zdefiniowano w art. 4 pkt 2 u.s.u.s. W obszer-
nym katalogu wskazano na podmioty, których obowiązkiem jest zgod-
nie z art. 17 u.s.u.s. obliczenie, rozliczenie i przekazanie co miesiąc do
ZUS składek na ubezpieczenie wypadkowe. Ze względu na specyfikę tych
zadań płatnikami są przede wszystkim podmioty zatrudniające ubezpie-
czonych, a także wypłacające im rozmaite świadczenia będące podstawą
obowiązku ubezpieczeniowego, wyjątkowo – przede wszystkim w sytuacji
prowadzenia działalności gospodarczej – sami ubezpieczeni.

4. Projekt

Słowniczek komentowanej ustawy definiuje projekt jako „działania inwestycyjne lub inwestycyjno-doradcze skierowane na utrzymanie zdolności do pracy przez cały okres aktywności zawodowej, o określonej przez płatnika składek wartości, prowadzone w ustalonych ramach czasowych”. Definicja ta odnosi się do, uregulowanej w rozdziale piątym ustawy, prewencji wypadkowej. Zgodnie z art. 37 u.u.s.w.p. w planie finansowym Funduszu Ubezpieczeń Społecznych określa się corocznie kwotę wydatków na prewencję wypadkową, pokrywanych ze środków finansowych zgromadzonych w funduszu wypadkowym, w wysokości od 1,00% należnych składek na ubezpieczenie wypadkowe, przewidzianych w planie finansowym FUS na dany rok budżetowy. Środki te przeznacza się na finansowanie działalności związanej z zapobieganiem wypadkom przy pracy i chorobom zawodowym, z uwzględnieniem zdolności do pracy przez cały okres aktywności zawodowej w aspekcie jej wpływu na powstawanie tych zdarzeń, w szczególności na: dofinansowanie działań skierowanych na utrzymanie zdolności do pracy przez cały okres aktywności zawodowej, prowadzonych przez płatników składek; analizy przyczyn i skutków wypadków przy pracy, a zwłaszcza wypadków śmiertelnych, ciężkich i zbiorowych, oraz chorób zawodowych; upowszechnianie wiedzy o zagrożeniach powodujących wypadki przy pracy i choroby zawodowe oraz sposobach przeciwdziałania tym zagrożeniom, a także prowadzenie prac naukowo-badawczych mających na celu eliminację lub ograniczenie przyczyn powodujących wypadki przy pracy i choroby zawodowe. Jakkolwiek wskazaną działalność związaną z dofinansowaniem działań skierowanych na utrzymanie zdolności do pracy przez cały okres aktywności zawodowej prowadzonych przez płatników składek co do zasady prowadzi ZUS, to ustawa przewiduje jednak, że wykonywanie określonych działań przekazuje on, na podstawie zawartej umowy, Centralnemu Instytutowi Ochrony Pracy – Państwowemu Instytutowi Badawczemu utworzonemu na podstawie ustawy z 4.04.1950 r. o utworzeniu Centralnego Instytutu Ochrony Pracy (Dz.U. poz. 139). Działania CIOP obejmują ocenę merytoryczną wniosku o dofinansowanie, kontrolę projektu w trakcie jego realizacji oraz po jego zakończeniu, a także kontrolę trwałości projektu.

Kolejne przepisy rozdziału piątego u.u.s.w.p. regulują szczegóły odnośnie do: wyboru projektów objętych dofinansowaniem (art. 37a); maksymalnej wysokości dofinansowania (art. 37b), regulaminu konkursu (art. 37c); wymogów dotyczących płatników uprawnionych do udziału w konkursie (art. 37d); oceny formalnej i merytorycznej wniosku o dofinansowanie projektu (art. 37e); odwołania do Komisji Odwoławczej powołanej przez Prezesa Zakładu (art. 37f); wyłączenia stosowania przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego (art. 37g) oraz obowiązku zwrotu przyznanego dofinansowania (art. 37h).

5. Przeciętne wynagrodzenie

Podstawą dla ustalania i ogłaszania przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w poprzednim roku jest przepis art. 20 pkt 1 lit. a u.e.r.f.u.s. Zgodnie z Komunikatem Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z 9.02.2023 r. w sprawie przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w 2022 r. (M.P. z 2023 r. poz. 171) przeciętne wynagrodzenie w gospodarce narodowej w 2022 r. wyniosło 6346,15 zł.

6. Ustawa z 25.06.1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa

Komentowana ustawa zawiera odniesienia do ustawy z 25.06.1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (tzw. ustawa zasiłkowa), co wynika z faktu, że najczęściej występujące w praktyce świadczenia z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej (zasiłek chorobowy i wyrównawczy, świadczenie rehabilitacyjne) są w istocie rzeczy szczególną postacią świadczeń pieniężnych gwarantowanych na okoliczność niezdolności do pracy ze względu na chorobę lub macierzyństwo.

Warto w tym kontekście zwrócić uwagę na przepisy art. 7 i 9 u.u.s.w.p., zgodnie z którymi w odniesieniu do ubezpieczenia wypadkowego odpowiednie zastosowanie znajdują przepisy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa

dotyczące ustalania prawa do zasiłku chorobowego, świadczenia rehabilitacyjnego i zasiłku wyrównawczego, podstawy wymiaru, wysokości oraz wypłaty tych świadczeń, z uwzględnieniem jednak przepisów komentowanej ustawy. Szczegóły omówione zostaną w komentarzach do art. 7 i 9 u.u.s.w.p.

7. Ustawa z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych

Także ustawa o emeryturach i rentach z FUS jest przywoływana w przepisach komentowanej ustawy. Jak już wspomniano, dotyczy to m.in. odpowiedniego stosowania przepisów tej ustawy odnośnie do trybu orzekania o niezdolności do pracy przy ustalaniu przez lekarza orzecznika stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu oraz jego związku z wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową (art. 16 ust. 2 u.u.s.w.p.). Nadto, zgodnie z art. 17 u.u.s.w.p., przepisy ustawy o emeryturach i rentach z FUS stosuje się odpowiednio przy ustalaniu prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, renty szkoleniowej, renty rodzinnej i dodatku do renty rodzinnej dla sieroty zupełnej z tytułu ubezpieczenia wypadkowego, do ustalenia wysokości tych świadczeń oraz ich wypłaty, oczywiście z uwzględnieniem przepisów ustawy wypadkowej. Przepisy ustawy o emeryturach i rentach z FUS znajdują także zastosowanie do ustalania wysokości dodatku dla sieroty zupełnej oraz dodatku pielęgnacyjnego (art. 19 u.u.s.w.p.). Artykuł 20 ust. 1 u.u.s.w.p. przewiduje natomiast, że renty z ubezpieczenia wypadkowego, dodatek dla sieroty zupełnej oraz dodatek pielęgnacyjny z tego ubezpieczenia podlegają waloryzacji w terminach i na zasadach określonych w ustawie o emeryturach i rentach z FUS. Z kolei art. 20 ust. 2 u.u.s.w.p. dotyczy wysokości świadczeń, stanowiąc, że renta z tytułu niezdolności do pracy, renta szkoleniowa oraz renta rodzinna z ubezpieczenia wypadkowego nie może być niższa niż 120% kwoty najniższej odpowiedniej renty ustalonej i podwyższonej zgodnie z ustawą o emeryturach i rentach z FUS.

8. Pojęcie roku składkowego, rejestru REGON oraz rodzaju działalności według PKD

Ustawa wprowadza także pojęcie roku składkowego, które oznacza okres obowiązywania stopy procentowej składek na ubezpieczenie wypadkowe należnych za okres od dnia 1 kwietnia danego roku do dnia 31 marca następnego roku. Termin ten został wprowadzony ze względu na przyjęcie w ubezpieczeniu wypadkowym koncepcji różnicowania stopy procentowej składki w zależności od zagrożeń zawodowych i ich skutków. Zasady różnicowania uregulowano w rozdziale czwartym ustawy (art. 27–36 u.u.s.w.p.) i zostaną one bliżej omówione w komentarzach do tych przepisów. W tym miejscu można jedynie zaznaczyć, że stopę procentową składki na ubezpieczenie wypadkowe ustala się na rok składkowy, a podstawą dla jej ustalenia jest kategoria ryzyka ustalona dla grupy działalności płatnika (według PKD ujętego w rejestrze REGON w dniu 31 grudnia poprzedniego roku) korygowana za pomocą wskaźnika uwzględniającego kategorię ryzyka danego płatnika składek.

Z tego powodu istotne jest wskazanie, że termin „rejestr REGON” oznacza – prowadzony przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego – krajowy rejestr urzędowy podmiotów gospodarki narodowej obejmujący osoby prawne; jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Szczegóły regulują przepisy art. 42–46 u.s.p. Natomiast „rodzaj działalności według PKD” to rodzaj przeważającej działalności prowadzonej przez płatnika zakodowanej według Polskiej Klasyfikacji Działalności w rejestrze REGON. Szczegóły dotyczące PKD zawiera wprowadzone na podstawie przywołanego art. 40 ust. 2 u.s.p. rozporządzenie Rady Ministrów z 24.12.2007 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) (Dz.U. Nr 251, poz. 1885 ze zm.).

Ustawą z 24.06.2021 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1621) uzupełniono treść art. 2 pkt 10 u.u.s.w.p. o zastrzeżenie stosowania w tym kontekście art. 29 ust. 3 u.u.s.w.p. Przepis ten – także dodany nowelą z 24.06.2021 r. – stanowi, że dla płatnika składek będącego osobą fizyczną prowadzącą

działalność gospodarczą, posiadającego ustalony odrębnie więcej niż jeden rodzaj przeważającej działalności, przyjmuje się rodzaj działalności ustalony dla działalności wpisanej do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej. Zmiana pojęcia rodzaju działalności według PKD była niezbędna w związku z wprowadzeniem w rozporządzeniu Rady Ministrów z 30.11.2015 r. w sprawie sposobu i metodologii prowadzenia i aktualizacji krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej, wzorów wniosków, ankiet i zaświadczeń (Dz.U. poz. 2009 ze zm.) § 9 ust. 2 pkt 3, zgodnie z którym rodzaj przeważającej działalności dla osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą ustala się odrębnie dla: działalności wpisanej do CEIDG, działalności rolniczej oraz pozostałej działalności, prowadzonej na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku. W związku z wprowadzeniem tego przepisu występują przypadki, w których osoba fizyczna może mieć dwa „równorzędne” rodzaje przeważającej działalności wg PKD. Ustalenie właściwego rodzaju przeważającej działalności wg PKD ma istotny wpływ na ustalenie wysokości stopy procentowej składki na ubezpieczenie wypadkowe dla płatników składek zgłaszających do ubezpieczenia wypadkowego co najmniej 10 ubezpieczonych. Wprowadzona zmiana porządkuje i ujednolica sposób określania przeważającej działalności zgodnie z CEIDG (por. IX kadencja, druk sejm. nr 1188, uzasadnienie, s. 21).

9. Ubezpieczeni – zakres podmiotowy ubezpieczenia wypadkowego i okres podlegania ubezpieczeniu wypadkowemu

Zakres podmiotowy ubezpieczenia wypadkowego uregulowany został w przepisach ustawy z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Zgodnie z art. 12 ust. 1 u.s.u.s. obowiązkowemu ubezpieczeniu wypadkowemu podlegają osoby objęte ubezpieczeniami emerytalnym i rentowym. Zarazem art. 12 ust. 2 u.s.u.s. określa katalog podmiotów niepodlegających ubezpieczeniu wypadkowemu. Są to, po pierwsze, bezrobotni pobierający zasiłek dla bezrobotnych lub świadczenie integracyjne. Po drugie, ustawa wskazuje posłów do Parlamentu Europejskiego, o których mowa w art. 1 ust. 1 ustawy z 30.07.2004 r. o uposażeniu posłów do Parlamentu